

5. Шевчук В. М. Використання технологій штучного інтелекту та спеціальних знань у розслідуванні воєнних злочинів / В. М. Шевчук, Г. К. Авдєєва // Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану : монографія / редкол.: В. А. Журавель, Н. С. Кузнецова, О. М. Бандурка [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2023. – С. 491–503.

6. Французькі експерти прибули в Україну для допомоги в розслідуванні військових злочинів Росії. (2022). URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/823587.html>.

7. Батюк О. В., Дмитрів С. О. До питання організації розслідування воєнних злочинів. Соціально-правові студії. 2021. Вип. 3 (13). С. 77–87. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3976/1/11.pdf>.

8. Vozniuk A., Hryha M. Topical issues of forensic medical examination in the investigation of war crimes. Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs. 2023. № 28(2). С. 9–18. DOI : <https://doi.org/10.56215/naia-herald/2.2023.09>.

Шопіна Юлія Олегівна,

доцент кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕРЖАВНУ ЗРАДУ**

Положення статті 111 Кримінального кодексу України (далі – КК України) набувають особливої важливості та актуальності через значну кількість як зовнішніх, так і внутрішніх загроз національній безпеці держави.

В даній нормі закріплено положення щодо кримінальної відповідальності за державну зраду.

Із запровадженням 24 лютого 2022 року воєнного стану, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» від 3 березня 2022 року № 2113-ІХ.

Відповідно, Кримінальний кодекс України було доповнено положеннями, які передбачають максимальне

покарання за вчинення державної зради в умовах воєнного стану в Україні (ч. 2 ст. 111 КК України) [4].

Розташування норми про державну зраду у Розділі I «Злочини проти основ національної безпеки України» та розмір санкції ч. 1 ст. 111 КК України у виді позбавлення волі строком від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої, а також розмір санкції ч. 2 ст. 111 КК України у виді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна вказує на те, що дане кримінальне правопорушення віднесено до особливо тяжких злочинів, які посягають на основи національної безпеки України [1].

Слід зауважити, що початок збройного конфлікту росії проти України (2014 р.) та повномасштабна війна в Україні (2022 р.) стали переломними у сфері діяльності правоохоронних органів з протидії державній зраді.

Зокрема, у 2014 році кримінальних проваджень за ст. 111 КК України було зареєстровано 65, у 2015 р. – 80, у 2016 р. – 126, у 2017 р. – 89, у 2018 р. – 127, у 2019 р. – 123, у 2020 р. – 145, у 2021 р. – 208, у 2022 р. – 1957, у 2023 р. – 1169. За січень-вересень 2024 р. було зареєстровано 915 кримінальних проваджень [2].

Згідно з ч. 1 ст. 65 КК України, загальні засади призначення покарання ґрунтуються на трьох положеннях, за якими суд призначає покарання:

1) в межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 53 КК України;

2) відповідно до положень Загальної частини КК України;

3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [1].

Аналізуючи рішення по справах за державну зраду з 2019 по 2023 рр. було встановлено, що у 40 % випадків судді призначають покарання у виді позбавлення волі на строк більш ніж 12 років та з конфіскацією майна, що є показовим аспектом у кваліфікації державної зради як особливо тяжкого злочину [3].

У кримінальному праві наявні як заходи кримінальної превенції, так і заходи заохочення добровільного припинення або відмови від здійснення правопорушення.

Так, у ч. 3 ст. 111 КК України зазначено можливості звільнення від кримінальної відповідальності, що передбачає наявність таких обставин,

коли громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок із ними та про отримане завдання [1].

Аналізуючи підстави звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення державної зради, доцільно зауважити, що дане кримінальне правопорушення є закінченим не з моменту встановлення зв'язку з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками чи з моменту отримання від них злочинного завдання, а з моменту вчинення певних конкретних дій на шкоду Україні. Наприклад, початок збирання відомостей, що становлять державну таємницю, з метою їх наступної передачі представнику ворожої держави тощо [5].

Окремої уваги потребує проблематика державної зради, яка може стати об'єктом політичних переслідувань та маніпуляцій, у зв'язку із чим доцільно збалансувати захист національних інтересів і прав та свобод громадян.

Необхідно забезпечити справедливе покарання тих громадян України, що вчиняють кримінальні правопорушення проти національної безпеки України в умовах воєнного часу.

На сьогоднішній день важливим завданням є створення ефективних механізмів запобігання, виявлення та покарання державної зради. Українська влада повинна забезпечити належну охорону національної безпеки та здатність ефективно реагувати на загрози.

Національне законодавство потребує вдосконалення визначення та застосування поняття державної зради, у тому числі, необхідно узагальнити які саме дії можуть вважатися державною зрадою та конкретно які інтереси держави знаходяться під загрозою.

Таким чином, актуальні питання кримінальної відповідальності за державну зраду потребують ретельного наукового розгляду, включаючи як теоретичні дослідження, так і аналіз практичного застосування норми.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі (січень-вересень 2024 р.). База даних «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування» / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 № 2113-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text>.

5. Науково-практичний коментар до ст. 111 Кримінального кодексу України URL: <http://www.jurists.org.ua/criminal-law/1762-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-111-kriminalnogo-kodeksuukrayini.html>.

Юріков Олександр Олександрович,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії в галузі права

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ, КЕРІВНИЦТВО ЕЛЕКТРОННО-КОМУНІКАЦІЙНОЮ ШАХРАЙСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ, А ТАКОЖ УЧАСТЬ У НІЙ: АНАЛІЗ ПРОЄКТУ ЗАКОНУ (№ 10190 ВІД 25.10.2023)

Впровадження безготівкових форм розрахунків, розширення мереж різних фінансових установ, поява фінансово-кредитних організацій та активне використання новітніх інформаційних технологій фінансових операцій призвели до зростання шахрайства та іншої незаконної діяльності у сфері ринків фінансових послуг. Із появою безготівкових розрахунків схеми заволодіння грошовими коштами удосконалюються шахраями з кожним роком та набули неабиякої популярності серед злочинців. Кримінальні правопорушення такого виду є специфічними за процедурою доказування, адже фіксування електронних слідів кримінального правопорушення вимагає наявності спеціальних знань у галузі цифрових технологій [2].